

גדול השלום

עפ"י דברים של הרב יצחק גינזבורג - ראש ישיבת "עוד יוסף חי" בשכם

עריכה: ישראל אריאל

המאמר נכתב כתיבה חפשית עפ"י הזיכרון, ולא היה לנגד עיניו של הרי"ג, ואינו על אחריותו כלל.

הנכתב כאן ערוך מתוך דברים שנאמרו בזמן השלטון הקודם. חלומות השלום ויומרותיו מלאו אז את החלל, ועוררו קשת של תגובות מן התחושה שהנה הנה נשמע משק כנפי הגאולה, ועד לשאט נפש, והתעורר צורך לסלול את דרכה של תורה בתוך המבוכה הזאת. הדברים מובאים כאן לזכרו הברוך של הרב שלמה רענן הי"ד, שהיה מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום כל ימי חייו. השלום ששרד בזמנו של שלמה המלך מוצג בגוף הדברים דלהלן כשיא השלום שהיה אי-פעם בעולם הזה, ובעצם כנקודת קפיצה לימות המשיח ולעולם הבא, באשר פועל הוא מכח השראת והתנוצצות המדרגות הנעלמות הללו.

לאור זה נכון לדרוש את שמו של שלמה אשר הוא נאה לשמו ושמו נאה לו: היחס בין שלום לשלמה הוא כיחס שבין ה-ו ל-ה בשם ה'. ה-ו הוא הצינור המשפיע מלמעלה למטה, ואילו ה-ה מייצגת את הכלי מחזיק הברכה, את כנסת ישראל, זו שמקיימת בעצמה "בקש שלום ורדפהו", בקשהו במקום זה ורדפהו במקום אחר (בעולמות המפורדים, העושים עצמם אחרים ביחס לאחדותו ית'). אשרי מי שראה דמות של שלום בתוך עולם טרוד בסכסוכיו, ואשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום; ה' יברך את עמו בשלום. יש שלום ויש שלום גדול ממנו. מעלות מעלות לשלום, כל שלום והעולם שנוקם סביבו. אנו כאן נקביל את מעלות השלום לארבעת העולמות: עולם העשיה, עולם היצירה, עולם הבריאה ועולם האצילות.

אכן טיפוסים שונים שייכים בתודעתם (או לפחות חותרים) לעולמות שונים. לפיכך ניתן למצוא כי השלום שפלוגי מייחל לו ומתאמץ להשיגו, בעיני אלמוני ששייך לעולם גבוה יותר לא נראה כלל כשלום, ואינו ראוי לשם הזה, והלה בכלל אינו מבין 'על מה כל הרעש' ולשם מה המאמץ. אמנם התבוננות בעומק וביושר חורזת את כל המדרגות, ולא זו

הדרך לבזו ליום קטנות ולומר כי השלום במובנו הקטן הלוא כאין הוא בעינינו. את השלום הדל יש לכלול בתוך שלום גדול ואמיתי ממנו, וגם השלום הזה צריך להכיר כי עוד יש שלום כנה ונרחב יותר וכו' [כך היה גם בתיבת נח: מעלתה של התיבה ניכרת בעיקר בשלום הפלאי ששרר בה. כל אלו שלא השחיתו דרכם על הארץ, שהתקיים אצלם "שלום בית" במובנו המינימלי על כל פנים, נאספו אל התיבה לשכון בתוכה בשלום עליון לאין ערוך, בשלום של "וגר זאב עם כבש"].

שלום בעולם העשייה

יש שלום שכולו פרקטי ואינו מתיימר לעסוק בהלכי הנפש וביחסי הנפש של השותפים בו. מרכיביו העיקריים הם ה'לאו' של אי-לוחמה, וה'עשה' של מסחר. שלום כזה מבטיח לכל אחד מהצדדים מניעת הפסד, ורוח, ואינו זוקק שום דאגה והתיחסות של ממש אל הזולת.

זהו השלום שהציע לבן ליעקב: "אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה, ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה". וברש"י שם: "לרעה אי אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא" (פרקמטיא היינו פרקמטיא וד"ל).

שלום שכזה יש בו נוחות, אולי אפילו ריכוך של הגסות המתפרצת שבאדם, ותירבות הבהמיות שבו. אבל ממד יהודי עדיין אין בו. 'צלם אנוש' עדיין אינו צלם אלקים (אם כי במובן מסוים מסייע הוא להופעתו), ושכינה עדיין אינה שרויה בין כורתי הברית. פירוש, עדיין לא נחשפות כאן שום תופעה ושום נטיה שמעבר למוגבלות האנושית, וכל צד מרוכז ב'אגו' שלו.

לפיכך אומר לבן: "אלקי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו", ויעקב אפילו לא קם למחות. אין הוא מצפה כי שם ה' יופיע בבליטה על השלום הזה, ורק לכשעצמו נשבע הוא בפחד אביו יצחק. יעקב נכנס לענין מתוך גישה עמוקה יותר, ומחויבותו למשפחת אברהם לסעיפיה השונים היא מחויבות פנימית, ולפיכך שבועתו באלקיו שבועת אמת היא; אבל אין זה מתחייב מהסכם המסגרת ואין זה הדדי, ולכן אינו מהסה את לבן כשהלה מדמה ליצור 'איזון' והסכם הדדי בין אלהי נחור ולהבדיל אלקי אברהם.

על שלום כזה חלמה ממשלת רבין-פרס, ולשיטתה הרוחנית אפילו אי אפשר לחשוב בעולם הפוליטי על שלום עליון מזה.

התוקפים תוקפים מצדדים שונים. יש אומרים (בצדק) ש"היא לא תצלח", אבל יש אומרים שאפילו בתור חלום זהו חלום סר טעם. הטענה הזאת אפשר שתלויה בבעיה רחבה יותר: עד כמה דרך ארץ אנושית היא דבר מבורך המהווה בסיס לתורה, ועד כמה להפך, התורה היא חידוש פלאי שדרך הארץ הרגילה מתעלמת ממנו ומעלימה אותו. גם בלי לפתוח את הדיון, כל אחד מבין שיש צדדים לכאן ולכאן. אמנם מקום יש לומר כי צד ה'עשה' הוא המסוכן יותר בשלום מסוג זה, ומאיים לערבב בין טוב לרע ולטשטש את כל

הקדוש והיקר; ואילו צד ה'לאו', ההפרדה, מטפח מצב רצוי מבחינתה של הקדושה, שלום ושלום המאפשרים לה להתבסס כאשר עדיין אין לה יומרות לשנות את העולם. אבל מענינת במיוחד היתה התייחסותה של תנועת ש"ס לענין. בזמנו, כאשר באה התקשורת אל תנועת ש"ס בטענות כיצד מוכנה היא לוותר על השלום החשוב כל כך לשיטתה אם לא יתמלאו דרישותיה בענין הצביון היהודי של המדינה, השיבו בש"ס: אדרבא, "אם בחוקותי תלכו... ונתתי שלום בארץ". כלומר, השלום המדובר הוא שלום רצוי (למרות שמהותו ירודה ודלה מאד), אבל לא יכון בפועל אם לא נקיים את התורה. לדברינו שיש שלום למעלה משלום נוכל לומר שיש תורה למעלה מתורה. לפיכך, אם נשמור את התורה בעולם העשייה בלבד, נזכה לשלום של עשייה. כלומר אם נזכה להקפיד ולעשות מעשים מתוקנים ולא להיפך ח"ו, אבל בלבנו נשאר רחוקים מן ה', מחשבותינו לא מחשבותיו, שאיפותינו לא שאיפותיו, וטעמנו לא טעמו, יזכנו ה' כנגד זה בשלום בפועל, אבל ללא עריבות פנימית וללא מאור פנים. זהו סוד הקואליציה המזרה וה'רומן הנפתל' שבין ש"ס לרבין. הללו מפנים את עיקר מאמציהם לעשייה של תורה, ובתחום הזה מונים את הצלחותיהם, והלה חותר לשלום מעשי. על כן בצדק אפשר לומר: אם תתקיים התורה כפי תקותה של ש"ס, נזכה תמורת זה לשלום כתקנתו של רבין (ואין צריך לומר שכל זמן שרישא לא קאי, סיפא הוא עורבא פרח).

שלום בעולם היצירה

עולמות העשייה והיצירה - שכנגד אותיות זה שבשם ה' - נחשבים שניהם לעולמות הנגלים, בבחינת והנגלות לנו ולבנינו. לפיכך גם שלום של יצירה - אם כי נעלה הוא לאין ערוך משלום של עשייה, ורוקם סביבו עולם שונה לגמרי - כבר היה לעולמים וכבר נגלה לעין בשר. זהו השלום של שלמה המלך. "הנה בן נולד לך, הוא יהיה איש מנוחה והניחותי לו מכל אויביו מסביב, כי שלמה יהיה שמו, ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו. הוא יבנה בית לשמי, והוא יהיה לי לבן...".

השלום בעולם היצירה נוצר כתוצאה מכך שכל הצדדים והגוונים בטלים אל ענין עליון מהם. לפי שכולם חשים כי יש אחד עליון מכולם, אזי אין אחד מתנשא על חבירו ומתפשט לתוך חלקו, וכל המחלוקות והתחרויות נראות מגוחכות על רקע הגודל הזה. ולא רק זו שהמחלוקות מתגמדות ונדחקות הצידה בפנותן מקום להתפשטות מלכותו של הגדול מכולם, אלא אף זו, שמתוך ההערצה המופלגת כולם מלאי אמון ומסכימים "להשתבץ" במקום שמייעד להם זה שעומד בראש המגדל ומביט על התמונה בכללותה.

מדוע שלום זה שייך לעולם היצירה?

עולם היצירה הוא העולם הנפשי, עולם המידות והאיכויות (משם משתלשלת עבודת האלילים הפונה אל 'כוחות עליונים' רבים. ודוק) לעומת עולם העשייה הכמותי. לעומת

הכמותיות – אשר תכונתה להשוות את כל הנמדד על ידה ולהתעלם מהבדלי האיכויות, כידוע – בעולם המידות המחלוקת היא 'טבעית': אם מפגישים תכונות ואיכויות שונות (מה שנקרא היום: אנשים עם 'ראש שונה', והיה יותר מתאים להתבטא: אנשים עם נטיות לב שונות) בתוך אותו עולם, ההתנגשות היא בלתי נמנעת. חסר המצע המשותף המאפשר את ההידברות והפשרה (בעוד שבעולם העשייה אני מבין היטב מה אתה רוצה, אתה רוצה מה שאני רוצה, אלא שאתה רוצה זאת לעצמך, ואם שנינו נתבגר, ונשכיל להבין שכל אחד מאיתנו אינו לבד בעולם, ולכן יש לו להתאפק ולתת רסן לנטיותו הטבעית להתפשט ללא מעצור, נוכל להגיע לפשרה).

אם כך, כיצד יתכן בכל זאת שלום בעולם היצירה (אשר לפי האמור יוצא כי שם נצרך הוא ביותר)? השלום יתכן, כאמור, ע"י התפעלות משותפת ממהו גדול יותר, התפעלות שגורמת לביטול ישותם של המסוכסכים וממילא להתפוררותו של הכוח ללבות מחלוקת. "יוצר אור" – עולם היצירה מסוגל להיות מואר, פתוח להתגלות של מי שעליו ממונו. המידות הנן תמיד תנועות שונות של התיחסות-אל, ופתוחות לפגוש זולת (לעומת הגישה המעשית אשר רק חפצה למדוד את הכל ולנצל את הכל, ואינה מצפה למצוא מחוץ ל'אני' שום 'אני' ממשי, כזה שרוצים לפנות אליו פנים אל פנים ופנימיות אל פנימיות ולומר לו: "אתה").

ואם כי כל מידה היא חויה מסוימת ושונה של מפגש, חויה הרואה את כל העולם דרך משקפיה, בכל זאת בעצם הפתיחות אל זולת שונה, כבר מודה המידה שאין למדוד הכל לפי מידתה, כבר מודה היא כי היא לכשעצמה שרויה בחשכה וצפויה להפתעה של אור. אבל, ישאל השואל, מדוע שלא נצייר שלום סימפטי של הידברות בין שונים, של פתיחות וענין זה בזה, באופן שכולם זקוקים לכולם וכולם שמחים בכולם, ולמה צריך לצייר שהטיפוסים משלימים זה עם זה רק כאשר מאיר להם משהו שנשגב מכולם בעצם ואינו כאחד מהם (ובמושגים שלנו כאן: מישהו מעולם האצילות)? ובקיצור: למה לשבור את השויון?

ובכן, כאשר נועצים את הקיום בחוויה, כטבעו של עולם היצירה, אין יכולת להתייחס באותה רצינות לזולת אשר גם הוא נערך כעת לפי חוויותיו (החוויה היא הרי ענין אינטימי אשר הזר והזולת אינם ממש באים בסודו). כביכול אם הקיום שלו ראוי להקרא קיום, אזי הקיום שלי הוא המוחמץ. הדבר דומה ל'מחלוקת' שבין חרש ועיוור איזה פגם מהותי יותר ומנתק יותר את האדם מפגישה עם הממש. אם בכל זאת נניח שכל אחד מבין שאפשר לתפוס את המציאות באופן שונה לגמרי שאינו מוכר לו, גם בלא לפנות אל מרכז כובד עליון המלכד את כל התפיסות (כמו שיכולה להיות למשל התבונה, אשר השמיעה והראיה שתיהן מתנקזות אליה – ולקמן יבואר שיש למעלה מזה), הרי בזה נודה שהמציאות, אשר נתפסת בדרכים שונות שלא ממש יודעות זו את זו, אינה אלא תפזורת חסרת משמעות, אשר הקשרים בין חלקיה אינם מתיימרים לצרפם להרמוניה, וממילא אינם חשובים

במיוחד. מתוך הנחה כזאת הפתיחות לזולת המוזר אינה יכולה להיות יותר מאשר מן השפה ולחוץ.

הגמרא מספרת על תלמידי ר"ע שמתו מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, והרי הללו היו לאחר חורבן בית שני ומן הסתם הפיקו את הלקח עד כמה הרסנית היא שנאת חינוך, וכיצד נבין כי שוב נכשלו באותו חטא? אין זאת אלא שחטאם היה שונה במקצת, ודק יותר. הללו חשו כי פלוני זולתי חביב ואהוב, אבל מרכז הכובד נמצא אצלי. אם פלוני למדן ממני, אומר אני לעצמי כי עלי להודות שאמנם כך הוא, אבל, כך אטען, שכלו עקום במקצת. ומה פרוש עקום? ואצל מי קנה המידה ליושר? כמובן ההתעקמות היא כביכול מסביב למרכז הכובד שלי, וכן כל כיו"ב, ודוק). הפתיחות לא פותרת את המחלוקת ביסודה, שכן כעת כל אחד מודה שיש מקום לזולתו, אבל מתעקש לקבוע מהו אותו מקום, ומסדר הוא את כולם סביבו בראותו עצמו במרכז. אפשר שבעקבות השבר הזה בא ר' עקיבא וחידיש: "את ה' אלקיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים". היראה מצדיק הדור, תוך ראייה כי בו מתנוצץ פלא האלקות, היא המאפשרת שלום בין תלמידי חכמים (לכן דוקא ירושלים עיר שלמות היראה היא עיר השלום. רק סביב המקדש שכולם יראים מן השוכן בו ומכבדים את עם קרובו אפשר לצייר נהירה מבורכת של עמים רבים).

לכן, השלום שבעולם היצירה הנו כבר שלום יהודי. אין צריך לומר כי השאיפה לביטול אל פלא עליון, ולהתרכזות הרבים סביב היחיד המופלא, היא שאיפה יהודית, אבל אפילו עצם היציאה מן ה'אגו'הדחוס בתוך עצמו, ומן הניכור הפנימי, על מנת לפגוש מישהו פנים אל פנים ולא פגישה עסקית מנצלת, גם יציאה מחפשת זאת - יהודית היא במהותה (או עכ"פ מתאימה למי שנמצא ב"תהליכי גיור", כמובא בסידורו של ר"י עמדין שכאשר יש אהבה אמיתית בין איש לאשתו אצל הגויים, נולדות מזה נשמות של גרים).

וכשם שהשלום ה"יצירתי" הוא שלום יהודי, כך הוא גם שלום ההולם את ארץ ישראל. כתוב בספה"ק כי בימי חול החיים בחו"ל הם חיים בעולם העשייה, ובארץ ישראל בעולם היצירה, ובשבת, בעת עליית העולמות, בני חו"ל עולים ליצירה, ובני ארץ ישראל לעולם הבריאה. ארץ ישראל אכן נועדה לתקן את עולם העשייה, אשר בתשתיתו מונחים הטבע והקיום הבסיסי, אבל אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים. צריך להגביה טפח, ולהשקיף על המציאות הקשה והמפורדת (כלומר, עולם העשייה) ממבט עליון יותר וחי יותר (בחינת "ארץ החיים"), לחוש את המשיכה שבין המתפרדים הרבים, ואת צמאונם להתרכז מסביב לנקודת פלא, ורק מתוך כך אפשר לעבד אחרת את האדמה ולייסד שוק אחר וצבא אחר וכו'. לכן ארץ ששואפת לתקן את הארציות ואת עולם המעשה שייכת לעולם היצירה.

וכך גם ביחס לשאלה שעל הפרק - לשאלת גבולות הארץ - רק ממבטו של עולם היצירה אפשר להתחיל להרגיש כי לארץ יש לב, ולראות כי רוח חיים אחת פועמת בכל איבריה, ולכן בעולם היצירה מתחילה ההתנגדות העקרונית לכל חלוקה וביתור. אכן, כאמור, היצירה מרימה גם את העשייה, ולאחר שמשקיפים ממבטה של היצירה

מבחינים כי גם בעולם העשייה זוהי ארץ אחת, עם גבולות טבעיים ברי-הגנה, ועם יכולת כלכלית לזון את עצמה. זוהי בחינת "חי נושא את עצמו", לפי שחי הוא הריהו נושא את עצמו.

אם להמשיך במה שנקטנו לעיל, בחיפוש קבוצה פוליטית ששואפת לשלום מעין המתואר פה, נראה שאפשר יהיה להצביע על תנועת כ"ך. אנשי כ"ך הם הרגישים להבנה ששום שלום של ממש לא יכון בלא ביטול לישראל, והם המדגישים שתיקונם של הגויים הוא בהיותם נכנעים לישראל, ותיקונם של ישראל הוא בהכרת מעלתם הנבדלת והתפקידים הנגזרים ממנה.

שלום בעולם הבריאה

בשתי הדוגמאות הקודמות יכולנו להשתמש בדוגמאות חיות, עולמות העשייה והיצירה מכוונים כנגד אותיות ו-ה שבשם ה', בחינת "והנגלות לנו ולבנינו עד עולם", כעת אנו באים לעסוק בנסתרות, בשלום אחר, בשלום שעוד לא היה.

בעולם היצירה, עם כל הביטול וההערצה אל המלך הגדול, מהפך פנימי לא היה. המחלוקות התגמדו והודחקו, אבל לבבם של בעלי המחלוקת לא נהפך, ה'מכנה המשותף' שלהם עומד גבוה מחוץ להם, והם לכשעצמם נשארו בשונותם.

עולם הבריאה הוא עולם המוחין והשכל. מה שיכול לגרום לבעלי נטיות שונות להסכים זה עם זה, ולפעול במשותף, זוהי ההכרה המשותפת. אמנם גם כאן יש עדיין שלטון על נטייתו הטבעית של הלב, והדחקת נטייתו להתפרץ ולהתפשט בכל, אבל אלו שלטון והדקה פנימיים מיניה וביה - מוח שליט על הלב.

השלום הזה בשלמותו ובאמיתותו הוא המצב שמצייר הרמב"ם כאשר בא להסביר מהו "וגר זאב עם כבש". לדעתו אין הדברים כפשוטם לפי שלעתיד לבוא עולם כמנהגו נוהג ולא ישתנו סדרי הטבע, אלא יש כאן "משל וחיידה: ענין הדבר שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי עכו"ם המשולים כזאב ונמר... ויחזרו כולם לדת האמת, ולא יגזלו ולא ישחיתו...". לא הטבע ישתנה לעתיד לבא אלא ההכרה.

[אמנם עם כל מה שההכרה היא ענין שאמור להיות משותף לכל בעלי דעה, בכל זאת גם בעולם עתידי שכזה מותר הרמב"ם מקום מיוחד לישראל: "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה', ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים...". אעפ"כ, בציור כזה ישראל אינם מדרגה נבדלת באופן מוחלט, ב"אין ערוך" לכל העולם, אלא הינם רק ראש וראשון וכנראה גם מוביל לכולם, בחינת "בני בכורי ישראל" (משמע קצת שגם האחרים בנים, ודוק). כך רואים מהמשך דברי הרמב"ם שם: "וישיגו דעת בוראם כפי כוח האדם". כלומר, אין קפיצה מהותית מהמוגבלות האנושית. וכל זה מתאים לגישתו הכללית של הרמב"ם כידוע שהרמב"ם בהל' יסוה"ת השיג והציג שלשה עולמות, כנגד עשייה יצירה ובריאה, ולדעתו אין למעלה מזה].

אכן שלום אמיתי של בריאה, בו "אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד" עוד לא היה בעולם, אבל ה"שלום העולמי" בו כולם מדברים כעת הנהו חיקוי חיצוני של השלום הזה, ולכן העולם האקדמי כל כך שש עליו. בעיני איש האקדמיה אולי אי אפשר להתעלם לגמרי מכך שלפלוני"היה דם על הידים", יש כללים המונעים מלעצום עין כלפי העבר, אבל בפנימיות, הנטייה הטבעית היא להניח שכל זה היה נחלת העבר. כעת כולם שותפים להכרה שאינה מבינה על מה בכלל רבו, כעת כולם רוצים לדאוג לקיומו של המין האנושי, ולהיות "ידידותיים לסביבה" במובן האקולוגי הפורץ גבולות עמים, וכל המריבות נשקפות כמעשי ילדות.

בכל זאת, שופטים אנו את ההכרה הזאת, המסתייעת רבות במדע, כהכרה חיצונית וכחיקוי מטעה של עולם שהאמת היא נר לרגליו, מפני שבסופו של דבר אין כאן אלא את הנפש והפנימיות של עולם העשייה שהזכרנו בראש דברינו. אין כאן אלא הרחבה אידאולוגית של דאגת הפרט לקיומו הפעוט, וחסרה התגלית שההתכללות האמיתית של הכל היא דוקא ע"י האחד שנסתר מעין כל. ההכרה החיצונית, עם כל מה שיש להרחיב ולפתח אותה עוד ועוד, חסרה את הדריכות אל סוד עליון, את ההערצה למה שגדול וחשוב מהותית יותר מן הקיום האישי, ואין בכללה אלא את מה שבפרטיה.

אדרבא, כדי שתוכל לעשות מכל הפרטים כלל, דואגת היא שכל הצבעים ידהו, ובשפה שהשתמשנו פה: "בריאה" שכזאת דורסת את ה"יצירה". לכן גם אי אפשר לצפות לגדולות ונצורות בפועל משלום שכזה. הפרט לא נסחף בו אל עולם אחר, עולם שבו מזניחים את החשק לנצל הכל, ואת הציפיה לזכות להיות זה שירוויח יותר. הפרט רק מאבד את סגנונו המיוחד ומבין שכללי המשחק חובקים את כולם בשוה, אבל בתוכם נותרת השאיפה להתקיים ולהתפשט על חשבון כולם [התלות בין עולם העשייה לעולם הבריאה נכונה גם בקדושה, ההסתכלות המעשית הכמותית על העולם, זו שמטשטשת איכויות, היא המפגישה עם ההסתכלות המהותית, שגם היא אינה מתפעלת מריבוי הגוונים של האיכויות, אלא אדרבא, גורמת להן להבין כי הינן לבושים למהות מופשטת אחת; והדברים ארוכים. וסימנך: הא בהא תליא. הא תחתונה שבשם ה' תלויה בהא עליונה].

אם נחפש קבוצה 'פוליטית' החותרת לשלום מתוקן של בריאה, אולי נוכל להצביע על ישיבת מרכז הרב, ובפרט על בנותיה. הללו שואפים לשכנע את היריב ולקרבו אליהם, ולגלות אחדות עליונה בכל, אחדות שתרכז את כולם בחתירה אליה. מפני זה קל להרגיש שהכנעת הזולת ונצחון עליו אינם לפי הלך רוחם הפנימי, וספק עד כמה מלהיב אותם אפילו שלום של יצירה בו כולם עומדים משתאים ולא מבינים מרחוק, והרע והפירוד מודחקים וממשיכים לתסוס במעמקים.

שלום בעולם האצילות

השלום בעולם הבריאה אמנם נוסד על הסכמה פנימית שהבשילה אצל כל שותפיו, ואינו רק תוצאה של כפיה (ואפילו כפיה חיובית ע"י הופעת אור גדול שכולם 'נמסים' בפניו, בחינת "כפה עליהם הר כגיגית" בהגלותו בהר סיני), אעפ"כ נותר בו ממד של הדחקה והשתלטות, אלא שזהו שלטון המוח על הלב. לא מישוהו מבחוץ גורם לביטול כולם אליו, אלא כל אחד ואחד כופה את שכלו על נטיותיו ורגשותיו, ומוותר על קיום "טבעי", "בהמי", לטובת קיום הראוי לשם אדם.

כך הם פני הדברים בהכרת, שכן מה שמשרה את אורית השלום היא ההכרה באמת גדולה אחת. ההכרה מטבעה אינה סובלת שני דברים סותרים כאחד ומשליטה את המאחד. אולם ההכרה, עם כל יכולתה לאחד, סוף סוף חתומה בחותם המוגבלות. המציאות מקורה אצל ה', וה' הוא נושא הפכים, "נמנע הנמנעות" וכל יכול, והעולם שברא, עם כל מה שמעלים את בוראו, הריהו גם מעיד עליו. וכשם שהעולם מעיד על אחדותו של ה', כך מעיד הוא על אין סופיותו ואי-מוגבלתו, ועל התנשאותו מעל חוקי ההגיון הדוחים את הסתירה. הסתירות שבמציאות מספרות על מקורה הנסתר.

לכן עתיד לבוא שלום עליון יותר, שלום שישקף את עולם האצילות, את העולם כפי שהוא אצל ה'. בשלום כזה ישנם הפכים מקוימים, כל יצור חושף את טבעיותו, את שונותו ויחודו, ואעפ"כ "וגר זאב עם כבש". האחדות שמלכדת את העולם העתידי הזה היא אחדות ש'משדרת' כי הפכים אינם מאיימים עליה, אלא רק חושפים את העושר הטמון ביחידותה. לכן אף יצור לא חש מאויים מן השונה ממנו, ואף אחד לא נוטה להתפשט ולהעלים ולהכחיש את השונה ממנו. השונה לא מגביל את התפשטותו כי גם השונה ממני הוא אני עצמי.

שלום כזה מבחינתנו הוא "נסתרות" ממש, הרבה יותר משלום של בריאה, על כן "וגר זאב עם כבש" במושגינו שלנו זהו נס, ואעפ"כ כולנו חשים בחריפות שהמילה "שלום" לשלום כזה היא מתכוונת, ורק אל שלום כזה יש חשק לחתור, ובפנימיות רק למענו מוכנים לעשות אפילו את הצעד הראשון של נתינת מקום לזולת. [וכשם שאמרנו לעיל כי "הא בהא תליא", כך ניכר כאן כי ה-ו שבשם ה' - מקור עולם היצירה - תלויה ב-י - מקור האצילות. האצילות לדברינו מצילה את היצירה, ואכמ"ל].

למעלה מעולם האצילות - אצל המאציל ברוך הוא

עולם האצילות עדיין עולם הוא, עשיר בגוונים, אלא שכלו גיוון של תצפיות על אחדות, ושל התבטלויות בתוך האחדות [הרמב"ם הסביר כי ה' יודע את עצמו, ואין הידיעה תכונה נוספת על עצמיותו, ואין היודע עומד מחוץ למושא ידיעתו. באמת כך אפשר לומר גם על שאר התכונות, כלומר: ה' הוא האוהב והוא עצמו האהוב, והוא אף זהה עם עצם האהבה וכו'. וכשם שכך נתפסות התכונות באצילות, כך נתפסים גם הדברים',

כלומר: ה' יודע ואוהב וכו' את כל הדברים בידיעת ואהבת עצמו, הכל נתפס שם כהוא עצמו, כעושר אין-סופי שאין בו אלא אחדות פשוטה].

אמנם יחידותו של ה' היא למעלה גם מזה. זוהי יחידות מוחלטת שנושאת את ההפכים למקום בו כבר אינם הפכים כלל (בעוד שבעולם האצילות המושג "נושא הפכים" מתבאר בתחילה כנשיאה על הכתף, מתעוררת התפעלות כיצד אפשר לשאת משא בלתי אפשרי כזה, ואח"כ כ'משיא הפכים', בחינת חתן וכלה הנזקקים ומשתוקקים זה לזה, ומשלימים זה את זה). כשם שאין הפכים למטה מן האצילות כך אין הפכים למעלה ממנה. אלא שלמטה מן האצילות, האחדות מדחיקה ואונסת את ההפכים, מפני שאם היא לא תעלים אותם אזי הם יעלימו אותה, ואילו למעלה מן האצילות יחידות ה' מצויה בטהרתה, ללא שום מגבלה וללא שום 'התקפלות' ואילוץ להיות אחד שהפוך מן הריבוי, ועל כן שם הכל מתייחד ביחיד.

ביחס ליחידות ה' אפילו אין להתבטא במילה "שלום", שכן אין ניגודים שיש להשלים ביניהם. השלום הוא בעולמות, על רקע הגיוון והפירוד. אלא שהופעת השלום היא היכולת להרגיש את ה' שלמעלה מן העולמות בתוך העולמות.

בנבואת ישעיהו הידועה, שהוזכרה לעיל בקשר לבריאה ולאצילות, "וגר זאב עם כבש וכו'", נאמר בסוף: "ושעשע יונק על חור פתן, ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה". התאור של תינוק שמשחק בתמימות עם נחש בא לספר על מציאות יותר עליונה מהמציאות של זאב הגר עם כבש. אותו יונק הרי אינו למוד לפחד מהפתן, היונק מייצג את 'הדור שאחרי המלחמה', 'הדור שנוולד לתוך השלום', ומשחקו הוא תמים ונינוח. עולה מכאן שגם היחידות המוחלטת של ה' עתידה להתגלות בתוך העולמות עצמם באחרית הימים (במהרה בימינו אמן) [אפשר שגם לעתיד יורגש החידוש שבשלום על ידי זכירת העבר. כשם שבעולם הזה יש לתקוע את הזיכרון בעולם הבא, ולהתגבר על הפיתוי לשכחו ולהתעלם ממנו (כמבואר בלקו"מ), כך - יש לומר - בעולם הבא יצטרכו לזכור את העולם הזה, ואותו זיכרון יעניק לעולם הבא רעננות והתחדשות].

סדר עלית העולמות שתואר כאן, אפשר למצוא לו רמז בראשית דברי הימים בתור סדר של ירידת הדורות, כאשר העולם יורד משלום עליון לשלום קטן ממנו. אם אדם הראשון לא היה מתפתה להסתת הנחש מן הסתם היה זוכה לשלום גדול איתו, שלום שהיה גם מאיר את ההסתה באור אחר, בחינת "שטן ופנינה לשם שמים נתכוונו". לפיכך אפשר לומר כי גן עדן היה מצע ומכון לשלום של "ושעשע יונק על חור פתן" (אדם הראשון היה חסר נסיון במחלוקת, ולו היה יודע לנהוג בנחש כראוי היה דומה ליונק המשתעשע על חור פתן, כמבואר לעיל).

נח בתיבה קיים שלום של "וגר זאב עם כבש", אלא שגם זה לא היה בשלמות, כדברי חז"ל על רוגזו של האריה ועל קנאתו של העורב.

דור הפלגה ניסה לעשות שלום של "שפה אחת ודברים אחדים", של הכרה ו'אידיאולוגיה' משותפת, אלא שלא היתה זו שפה ברורה לקרא כל העמים בשם ה', כי אם לעשות להם

שם, ולכן הפך להם ה' את שלומם למחלוקת, עד לעתיד בו "אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה'".

אברהם בקרב בני חת היה "נשיא אלקים" שכולם בטלים אליו (וכך מודגש היטב מעמדו גם בסוף מלחמת ד' וה' המלכים), אבל מן ה"אחד בפה ואחד בלב" של עפרון ניכר עד כמה לא חדר הביטול להפוך את הפנימיות של יושבי הארץ.

יעקב ולבן קיימו ביניהם שלום עסקי, וגם שלום זה הופך, כדברי תיוב"ע כי אתונו של בלעם, אשר לחצה אותו על גדר אבנים, בעצם לחצה אותו אל אותו הגל שלבן קיבל עליו שלא לעבור לרעה.

מכאן גם מפתח הפתרון. קללת בלעם (אשר חז"ל אומרים כי הוא הוא לבן שביקש לעקור את הכל) נהפכה לברכה, ונביא האומות הודה במעלתם הנבדלת של ישראל. המפתח לשלום אמיתי - כמבואר בפרק על עולם היצירה - הוא בהודאה כי יש ציר מרכזי סביבו עתיד עולם האומות להסתובב, ויש ציר ושליח לגויים להשרות עליהם גילוי אלקות, שירפא את מחלוקותיהם ויאחה את שבריהם.